

ВИКОРИСТАННЯ КОУЧИНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ ФАХІВЦЯ

THE USE OF COACHING TECHNOLOGIES IN THE PROFESSIONAL FORMATION OF THE FUTURE TEACHER AS AN IMPORTANT FACTOR OF COMPETITIVENESS OF THE PROFESSION

У статті розглядається питання застосування коучингових технологій у професійному становленні майбутнього педагога як важливого чинника конкурентоздатності фахівця. Теоретично проаналізовано сутність понять «коучинг», «коучингові технології», «конкурентоздатність педагога». Підкреслено, що це питання базується на психологічному підході, відповідно до якого коучингові технології розуміються як такі, котрі забезпечують ефективну професійну діяльність та сприяють конкурентоздатності фахівця, що виявляється в процесі міжособистісної взаємодії. Вказано, що застосування коучингових технологій в освітньому середовищі закладів вищої освіти як технології особистісного та професійного розвитку сприяє формуванню унікального педагогічного стилю майбутнього вчителя, підвищує рівень його професійної компетентності та сприяє всебічному розкриттю потенціалу. З урахуванням підходів, які існують у педагогіці й психології, та аналізу літературних джерел авторами розроблено та проведено анкетування як серед педагогів – слухачів курсів підвищення кваліфікації, так і майбутніх педагогів здобувачів закладів вищої освіти. Виявлено рівні: розуміння педагогами понять «коучинг», «коучингові технології»; поінформування стосовно понять; володіння коучинговими технологіями та необхідність запровадження їх у педагогічний простір. Розкрито особливу роль використання коучингових технологій у фаховій діяльності педагогів як важливого чинника конкурентоздатності, проте вказано на необхідність фахової підготовки педагогів до їх використання. Одночасно проаналізовано отримані результати щодо вивчення психологічних особливостей конкурентоздатності майбутніх педагогів. Виявлено, що майбутні педагоги розуміють конкурентоздатність як змагання, боротьбу, суперництво. Проте автори доводять, що завдяки коучинговим технологіям можна ще й розкрити їхній особистісний потенціал, який спонукатиме до самовдосконалення. З'ясовано необхідність системної підготовки майбутніх педагогів до використання коучингових технологій в умовах закладів вищої освіти.

Ключові слова: коучинг, коучингові технології, педагогічний коучинг, конкуренто-

здатність педагога, якості конкурентоздатності.

The article considers the issue of application of coaching technologies in the professional development of the future teacher as an important factor in the competitiveness of the specialist. The essence of the concepts "coaching", "coaching technologies", "teacher competitiveness" is theoretically analyzed. It is emphasized that this issue is based on a psychological approach, according to which coaching technologies are understood as those that provides effective professional activity and promote the competitiveness of the specialist, which is manifested in the process of interpersonal interaction. It is stated that the use of coaching technologies in the educational environment of higher education institutions, as technologies of personal and professional development, contributes to the formation of a unique pedagogical style of the future teacher, increases his professional competence and promotes full potential. Taking into account the approaches that exist in pedagogy and psychology and, based on the analysis of literature sources, the authors developed and conducted a survey among teachers of in-service training courses and future teachers of higher education institutions. Levels were identified: teachers' understanding of the concepts of "coaching", "coaching technologies"; informing about concepts; mastery of coaching technologies and the need to introduce them into the pedagogical space. The special role of the use of coaching technologies in the professional activity of teachers as an important factor of competitiveness is revealed, but the necessity of professional training of teachers for their use is pointed out. At the same time, the obtained results of studying the psychological features of the competitiveness of future teachers are analyzed. It was found that future teachers understand competitiveness as competition, struggle, rivalry. However, the authors argue that thanks to coaching technologies, it is also possible to reveal their personal potential, which will encourage self-improvement. Systematic training of future teachers is very important use coaching technologies in higher education institutions has been clarified.

Key words: coaching, coaching technologies, educational coaching, teacher competitiveness, quality of competitiveness.

УДК 159.923.378
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.28.13>

Москальов М.В.

к.психол.н.,
доцент кафедри психології управління
ДЗВО «Університет менеджменту
освіти»

Логвись О.Я.

аспірантка кафедри психології розвитку
та консультування,
практичний психолог відділу у справах
молоді
Тернопільський національний
педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка

Трансформаційні та глобалізаційні процеси, що відбуваються в суспільстві, не можуть не впливати на зміни в освіті, котрі вимагають нових підходів до вирішення проблем підготовки та підвищення кваліфікації педагогів в освітніх установах. Сучасна школа і суспільство потребують конкурентоздатного педагога, який спроможний до швидких змін,

вміє адаптовуватися до нових умов виконання діяльності, володіє навичками стресостійкості, постійно підвищує рівень професійної компетентності тощо. Відповідно, щоб створити психолого-педагогічні умови для якісних змін в освітніх процесах навчальних закладів, необхідно впроваджувати такі освітні технології, котрі здатні вирішувати поставлені завдання.

Предметна парадигма навчання перейшла на особистісно зорієнтований, суб'єктний підхід, у діалогізацію освітнього простору. Концепція Нової української школи, Стратегія розвитку вищої освіти наголошує, що роль педагога змінюється: він стає не просто єдиним джерелом знань і наставником, а й коучем, едвайзером, модератором, тьютором, фасилітатором в освітній траєкторії дитини [5; 9; 12].

Насамперед, завдання сучасного педагога передбачає бути професійним, компетентним, ефективним, конгруентним, володіти комунікативними та організаторськими навичками. З огляду на це освітній простір закладу вищої освіти має сприяти формуванню в майбутнього педагога професійних знань та умінь, особистісної мотивації до професійної діяльності, толерантності, врівноваженості, креативності та гнучкості мислення, прагнення до самопізнання, саморозвитку і самореалізації, саморефлексії тощо. Саме таким інноваційним підходом є коучинг, власне педагогічний коучинг, котрий покликаний сприяти формуванню та розвитку конкурентоздатності педагогічних працівників.

Метою дослідження є аналіз наукових підходів до понять «коучинг», «коучингові технології», «конкурентоздатність» особистості педагога та виявлення їхніх психологічних особливостей задля практичного використання в роботі з майбутніми педагогами в умовах закладів вищої освіти задля ефективного професійного становлення.

З огляду на поставлену мету завданнями дослідження є:

1) аналіз та узагальнення наукових підходів до розуміння понять «коучинг» та «коучингові технології»;

2) аналіз результатів опитування педагогів стосовно їхнього бачення використання коучингових технологій у професійному становленні конкурентоздатних майбутніх педагогів;

3) визначення та обґрунтування психологічних особливостей конкурентоздатності особистості майбутніх педагогів;

4) на основі отриманих результатів, окреслення способів застосування коучингових технологій у професійній підготовці майбутніх педагогів в умовах закладів вищої освіти.

Серед зарубіжних дослідників, які вивчали тему «коучингу», можна виділити таких: М. Аткінсон, У. Голві, А. Грант, К. Грифітс, М. Дауні, Е. Парслоу, Дж. Роджерс, Б. Соуза, Дж. Уйтмор. Вони розглядали технологію коучингу як ефективний чинник розкриття потенціалу особистості в різноманітних галузях діяльності, інтегруючи окремі знання і методи, що застосовують у психології, філософії та соціології [6; 10].

Так, на думку У. Голві, коучинг – це розкриття потенціалу людини з метою максимального підвищення його ефективності. Коучинг не вчить, а допомагає вчитися [10]. Коучинг – це сучасна технологія, яка дає змогу якісно й швидко визначити проблеми та шляхи їх вирішення, це допомога в розкритті власного потенціалу особистості.

П. Вріц вважає, що коучинг спрямований на надбання людиною «мистецтва» та професіоналізму.

Дж. Уйтмор трактує коучинг як новий стиль управління людськими ресурсами, технології якого сприяють мобілізації внутрішніх можливостей і потенціалу працівників, постійному вдосконаленню їхнього професіоналізму та кваліфікації, працівників, зростанню рівня їх конкурентоспроможності, забезпечують розвиток компетентності і спонукають до інноваційного підходу у виробничому процесі.

Дж. Кліффорд, С. Торпі зазначають, що коучинг є процесом співпраці, який спрямований на сприяння саморозвитку особистості шляхом осмислення власної діяльності, рефлексивного застосування знань і умінь.

М. Аткінсон стверджує, що коучинг здійснює позитивні зміни за рахунок внутрішнього потенціалу людей, команд, організацій.

Р. Ділтс розуміє коучинг як процес, у процесі якого окремим людям і цілим колективам допомагають діяти продуктивно та максимально реалізувати свої здібності. Він включає розкриття та використання сильних якостей людей, підтримку їх у подоланні особистих бар'єрів і обмежень у досягненні кращих результатів, а також підвищення результативності їх роботи в команді. Ефективний коучинг акцентує увагу як на завданні, так і на стосунках між людьми.

А. Цивінська визначає коучинг як процес підтримки розвитку і закріплення умінь за допомогою іншої особи – коуча – завдяки спостереженню, постановці цілей і завдань, регулярному наданню зворотного зв'язку, тренуванню нових моделей поведінки [2; 3].

Нині і на теренах нашої країни спостерігаємо зацікавлення з боку науковців та практиків коучинг-підходом та застосування коучингових технологій, зокрема в освіті (В. Зеленін, І. Петровська, В. Сидоренко, С. Романова та ін.).

У розумінні В. Зеленина, коучинг – це мистецтво сприяти самовтіленню таланту людини. Це самоактуалізуюча оптимізація психічної норми через прояв до цього часу нереалізованого потенціалу в різних сферах життя, які постійно змінюються [10].

І. Петровська трактує коучинг як засіб сприяння та допомоги іншій людині в пошуку її власних рішень або подолання будь-якої

складної ситуації, інструмент оптимізації людського потенціалу та ефективної діяльності, вид індивідуальної підтримки людей, що ставлять своїм завданням професійне й особистісне зростання, підвищення персональної ефективності, розкриття потенціалу людини з метою максимального підвищення її ефективності, як професійної, так і особистісної.

В Україні дослідження технології коучингу в освіті здійснила С. Романова, пояснюючи, що коучинг – це взаємостосунки між педагогом і здобувачами, коли педагог ефективно організовує процес пізнання, пошуку відповідей на запитання, що їх цікавлять, сприяє їх розвитку, закріпленню нових навичок і досягненню високих результатів у своїй майбутній професії [12].

Отже, зазначимо, що коучинг є новим та пріоритетним напрямом у психолого-педагогічному супроводі освітнього процесу, адже коучинговий підхід повністю відповідає сучасним вимогам освіти, а необхідність вивчення освітнього коучингу в освітніх закладах зумовлена такими обставинами:

1) складністю завдань, які стоять нині перед педагогами й освітніми організаціями;

2) динамічністю і різноманітністю завдань, які неможливо розв'язати традиційними шляхами;

3) високою конкуренцією на ринку освітніх послуг між різними організаціями і установами, які потребують створення нових освітніх програм, зміни контексту навчального матеріалу, підвищення кваліфікації педагогічних працівників та ін.

У контексті зростання інтересу до наведених проблем розгляд освітнього коучингу як технології розвитку професійної компетентності педагога набуває актуальності та значущості [3].

У сучасному діджиталізованому суспільстві дедалі більшого значення набуває така інтегрована якість, як «конкурентоздатність». Конкурентоздатна особистість – це особистість, якій притаманні такі психологічні характеристики, як потреба в досягненнях, схильність до творчості, цілеспрямованість, рішучість, толерантність до невизначеності, вміння йти на зважений ризик, які забезпечують ефективну конкуренцію на ринку праці.

О. Відлацька, О. Нежинська, В. Тименко вказують, що визначальними чинниками формування сучасного типу особистості є конкурентоздатність та конкурентоспроможність, бо конкурентоспроможність може виступати як реалізація конкурентоздатності особистості, вказуючи найоптимальніші умови реалізації здібностей особистості [2; 3].

Тенденції розвитку освіти в Україні вказують на необхідність випередження професійною педагогічною освітою запитів педагогічної

діяльності. Проникнення поняття «конкурентоздатність» у сферу педагогіки та виникнення потреби у формуванні цієї якості в сучасного вчителя є соціально-економічні та освітні перетворення, що знайшло відображення у змісті державних документів із модернізації освіти в Україні, педагогічних дослідженнях із проблеми підготовки сучасного вчителя. Освіта потребує конкурентоздатного педагога.

З позиції психології розвитку особистості досліджуване поняття розглядається як розвиток рефлексивної особистості педагога, який має новий стиль педагогічного мислення, володіє креативними підходами до вирішення освітніх проблем, адекватно реагує в нестандартних навчальних, виховних, комунікаційних ситуаціях, здатен планувати та ефективно організовувати свою професійно-педагогічну діяльність [4; 7]. Головними показниками такої особистості дослідники вважають рефлексивність, емпатію, спрямованість на зміст діяльності, професійну, комунікативну, інформаційну компетентність та гнучкість особистості. В. Андреев у своєму дослідженні розуміє конкурентоздатність педагога як сформованість у нього системоутворювальних і пріоритетних якостей, серед яких особливо важливими, на думку автора, є чіткість цілей і ціннісних орієнтацій, працелюбність, творче ставлення до справи, здатність до ризику, незалежність, здатність бути лідером, прагнення до постійного саморозвитку, професійного зростання, стресостійкість [11]. На думку Г. Аташукової, конкурентоздатність учителя є однією з вимог до його професіоналізму. Вона вважає, що в конкурентоспроможності виявляються потенційні можливості досягнення успіху, які визначають адекватну індивідуальну поведінку в динамічній зміні умов діяльності, а отже, є соціально орієнтованою якістю особистості [1].

Нам імпонує розуміння конкурентоздатності як інтегративного комплексу особистісних рис та вмінь педагога, необхідних в об'єктивно наявних умовах конкуренції, взаємозалежним із не менш актуальними професійними й особистісними якостями, такими як професійна готовність, компетентність, майстерність, професіоналізм тощо.

Період навчання у вищій школі – один із найважливіших етапів, в якому формуються певний практичний досвід, навички роботи над собою, тобто самовиховання, що допоможе в майбутній професійній діяльності. Виклики сучасності формують потребу активно досліджувати питання конкурентоздатності майбутнього педагога. Відповідно, склалося розуміння, що конкурентоздатність – це характеристика особистості, котру можна сформувати у здобувача в освітньому просторі вищої школи. Конкурентоздатність особистості студента розуміється як сукупність

таких інтегрованих якостей, як цілеспрямованість, пізнавальна активність, чіткість ціннісних орієнтацій, креативність, творче ставлення до справи, працьовитість, прагнення до саморозвитку, до безперервного професійного росту, високої якості, кінцевий продукт своєї праці, а також самокритичність і стресостійкість [13].

Тобто сучасний заклад вищої освіти має сприяти забезпеченню не просто засвоєння майбутнім фахівцем сукупності професійних компетентностей, але й формування в нього вміння презентувати себе на ринку праці, здатності в будь-якій ситуації конструктивно вирішувати виникаючі проблеми [7].

Саме такі завдання покликані вирішувати освітній коуч-підхід, як цілеспрямований, професійний, психолого-педагогічний процес організації сприятливої атмосфери, наполегливе стимулювання самостійної, активної, творчої, навчально-пізнавальної та дослідницької роботи студентів. Можливо, саме коучинговий підхід і буде одним із визначальних факторів, котрий сприятиме виходу освіти в Україні на якісно новий рівень [10; 11]. Форми і методи, які можуть використовуватися в освітньому коучингу: дискусія і проектування, організація рефлексивної діяльності, створення сприятливої психологічної атмосфери, діагностивання особистісних якостей, самостійна творча робота, генерація ідей, метод конкретних ситуацій, метод емоційного стимулювання, метод створення ситуації пізнавальної дискусії, «Мозаїка», метод проєктів та інші. Коучингові технології дають змогу ефективно організувати процес обговорення того чи іншого аспекту теми теоретичного чи практичного заняття, створюють умови для розвитку індивідуальних знань, умінь і навичок, а також вкрай необхідні у формуванні професійної компетентності: самоорганізація; самоменеджмент; аналіз та оцінювання власної навчальної та практичної діяльності, збору та аналізу інформації; отримання нового знання; вміння і навички роботи в команді; організації діяльності команди, співпраця, конструктивна участь у роботі команди і прийняття командного рішення; вміння і навички спілкування, сприйняття інформації, постановка питань, аргументація; усна і письмова презентація результатів роботи. Коуч-підхід може бути використаний як універсальна технологія сприяння ефективній взаємодії на суб'єкт-суб'єктному рівні, вмінню керувати собою, своїм станом, своїми ресурсами, допомагати іншим у розвитку особистісного потенціалу, підвищенню особистої ефективності, розвитку навички комунікації, будувати конструктивні відносини з колегами, які максимально підвищують ефективність вирішення актуальних життєвих завдань тощо. Використання коучингових технологій в освітньому

просторі дозволяють інтегрувати особистості отримані знання, усвідомити важливість поставлених завдань для досягнення особистих цілей, самостійно вибирати методи і засоби вирішення завдань, свідомо брати на себе відповідальність за кінцевий результат, бути вмотивованою.

На нашу думку, власне ці уміння є основою конкурентоздатного майбутнього фахівця, які є одним із проявів та показників соціально та професійно зрілої особистості. Застосування коучингових технологій набуває особливого значення в освітньому просторі ЗВО. Коучинг-підхід допомагає управляти мотивацією та особистісним самовизначенням студентів, адже вмотивований здобувач ефективніше виконує свою роботу, а отже, і результативно впливає на рівень професійної підготовки.

Метою коучингу в освіті є розкриття внутрішнього потенціалу особистості здобувача, розвиток особистості через делегування відповідальності, досягнення високого рівня відповідальності та її усвідомлення у всіх учасників освітнього процесу. Метою впровадження коучингових технологій в освітній простір ЗВО є підвищення якості освітніх послуг і забезпечення на цій основі конкурентоздатності педагогічних працівників відповідно до європейських стандартів і найкращих вітчизняних традицій [2; 4; 16].

Отже, основними завданнями педагогічного коучингу, за В. Сидоренко, є:

1) створення єдино диференційованого акмеологічного освітнього простору для неперервного розвитку педагогічної майстерності за індивідуальними освітніми траєкторіями для забезпечення мобільності, конкурентоздатності педагогічних працівників, враховуючи швидкозмінні вимоги ринку праці;

2) забезпечення інноваційним інформаційно-комунікаційним, науково-методичним, психолого-педагогічним супроводом, індивідуальні професійні сесії для педагогів, неперервного розвитку їх педагогічної майстерності в системі освіти, мобілізації потенційних внутрішніх ресурсів, суб'єктної творчої активності, вироблення педагогічної дії нової якості, професійно-продуктивного стилю спілкування із суб'єктами освітнього процесу, що дозволяє досягти акме-періоду у професійному та особистісному зростанні;

3) стимулювання учасників освітнього процесу з метою досягнення високої якості неперервної педагогічної освіти, формування сталої акмеологічної позиції, здатності до виконання нових професійних ролей і функцій, впровадження освітніх інновацій у навчально-виховний процес;

4) підготовка конкурентоздатного на ринку освітніх послуг педагога, акмепрофесіонала, здатного до професійно-педагогічної дії нової

якості, успішного вирішення завдань освітньої галузі, акме орієнтованого саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації, підвищення рівня педагогічної майстерності протягом усього життя;

5) вноормування порядку надання можливості педагогам отримувати професійні кваліфікації відповідно до вимог ринку праці, формувати і вдосконалювати професійно значущі компетентності [15].

Отже, педагогічний коучинг як система андрагогічних, акме-синергетичних принципів і прийомів, котрі сприяють розвитку потенціалу особистості та групи спільно працюючих людей, а також забезпечують максимальне розкриття та ефективну реалізацію цього потенціалу. Педагогічний коучинг передбачає системність, вертикальну і горизонтальну цілісність неперервного освітнього процесу, інтеграцію формальної, неформальної та інформальної освіти, навчальної, практичної і самоосвітньої діяльності, врахування змісту навчальних потреб педагога на різних стадіях життєвого циклу, єдність професійної, загальної та гуманітарної освіти тощо [10; 11; 16].

Як зазначає В. Сидоренко, коучингові технології сприяють [15]:

- підвищенню самооцінки здобувача, який співпрацює з коучем;
- професійному росту;
- розумінню основних завдань, поставлених перед ним, що надалі впливає на результативність його навчання;
- формуванню відчуття турботи;
- формуванню креативного мислення, творчого підходу до вирішення поставлених завдань тощо.

Варто зазначити, що без бажання, мотивації, усвідомленості та повної зануреності у процес досягнення мети жодна співпраця не має шансів на успіх. Коучинг освіти – це інструмент підвищення ефективності взаємодії в системі освіти загалом у всіх напрямках: педагог-студент, педагог-адміністрація, педагог-педагог (при цьому мотиваційними чинниками є повага, значимість кожного, ріст і розвиток). Коучинг є партнерством, тому для продуктивної взаємодії потрібні особистісний контакт, відповідність і довіра партнерів як обов'язкова умова [8; 13].

Отже, метою коучингових технологій в освітньому просторі ЗВО є сприяння розкриттю потенціалу у здобувача (майбутнього педагога у нашому випадку), розвитку самоусвідомлення, відповідальності, ініціативи студента для успішної майбутньої професійної діяльності педагога. У рамках проходження курсів підвищення кваліфікації на тему «Коучингові технології у діяльності фахівців системи освіти» у ДЗВО «Університет менеджменту освіти» нами було проведено опитування як серед

слухачів курсів підвищення кваліфікації (педагогів), так і серед здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей. Для опитування було використано анкети-авторські розробки: «Дослідження розуміння педагогами понять «коучинг», «коучингові технології» (М. Москальов) – у кількості 103 особи та «Дослідження психологічних особливостей конкурентоздатності педагогів» (О. Логвись) – вибірка становила 63 респонденти, віком від 18 до 35 років. Питальник був розміщений у Google Forms, що сприяло відкритості та доступності. Статистична обробка результатів дослідження здійснювалась завдяки програмі SPSS 21. У своїй роботі ми спробували дослідити розуміння понять «конкурентоздатність» та «конкуренція» здобувачами вищої освіти та те, що необхідно для професійного становлення особистості майбутнього педагога. Для досягнення поставленої мети було проведено пілотне опитування серед майбутніх педагогів у рамках діяльності Центру професійного розвитку «Centre for Teaching Excellence» ТНПУ імені В. Гнатюка.

У процесі аналізу отриманих результатів за анкетною «Дослідження розуміння педагогами понять «коучинг», «коучингові технології»» (М. Москальов) були отримані такі дані.

На питання «Що таке коучинг?» 35% респондентів надали відповіді, які дуже різняться між собою; 25% наводять асоціативні думки щодо цього поняття, 40% відмовчуються. Це свідчить про те, що майбутні педагоги мають фрагментарне, не цілісне уявлення про коучинг.

На друге питання «Де Ви вперше довідались про коучинг?» майбутні педагоги відповіли так:

- «На курсах підвищення кваліфікації, тренінгах, вебінарах» – 60%;
- «Із періодичних та наукових видань» – 28%;
- «Від колег» – 10%;
- «Інше» – 2%.

Це вказує на те, що інформацію про роль коучингу в освіті можна отримати під час навчання (на курсах підвищення кваліфікації, у воркшопах, на вебінарах, під час консультацій). Щодо періодичних видань, то цьому питанню також не приділяється достатньо уваги. Це вимагає від науковців ширшої популяризації поняття «коучинг» як теоретичної інформації, так і практичних результатів реалізації різних форм та методів впливу коучингових технологій у роботі з майбутніми педагогами.

У процесі аналізу відповідей респондентів на запитання: «На Вашу думку, чи доцільно використовувати коучинг в освіті?» з'ясувалося, що існує проблема в педагогічному середовищі. Відповіді респондентів розподілились так:

- «Важко відповісти» – 52%;
- «Так» – 30%;
- «Ні» – 18%.

Це свідчить про те, що переважно педагоги не володіють достатньо коучинговими технологіями і методами їх професійного вдосконалення. А ті, які взагалі не могли відповісти на це запитання, в цьому не бачили потреби.

Також варто зазначити, що на питання «Чи використовуєте Ви у своїй роботі коучингові технології?» майбутні педагоги відповіли так: 32% – ствердно, а решта (68 %) – «ні».

У процесі опрацювання результатів дослідження з'ясувалося, що навіть ті майбутні педагоги, які дали відповіді «Так», не чітко знали технології. Це доводить, що потрібно приділяти більше уваги підготовці майбутніх педагогів із коучингових технологій в освіті. І, як зазначає В. Сидоренко, педагогічний коучинг спирається на загальновідомі методи освіти дорослих (спостереження, опитування, бесіда, тестування, моделювання), метатехнології (інтерактивні, практико зорієнтовані, тренінгові, адаптивні, акмеологічні, компетентнісно зорієнтовані, ігротехнології та ін.), а також має власні стандартизовані та апробовані процедури, моделі і технології самоактуалізації (SMART/SMARTER, GROW, самокоучинг та ін.) [15].

Наступним етапом дослідження був аналіз отриманих результатів за анкетною «Дослідження психологічних особливостей конкурентоздатності педагогів» (О. Логвись). Опрацювавши та узагальнивши відповіді на запитання, ми отримали оцінку розуміння майбутніми педагогами понять «конкуренція» та «конкурентоздатність педагога» у професійному житті, визначити психологічні особливості конкурентоздатності.

1. Більшість респондентів вважає «конкуренцію» як змагання, боротьбу, суперництво, протистояння, «місце під сонцем», здорове протистояння, де якнайкраще можна проявити свої вміння і знання, процес розвитку і взаємодії, де якнайкраще можна представити свої знання і вміння, здатність «тверезо» оцінити свої здібності і здібності опонента, досягнення цілей чи певної мети в умовах протистояння, спроможність людини оцінювати свої та протилежні сторони, представлення себе з кращої сторони, надмірна жага домінування, норма виживання в сучасному суспільстві тощо.

2. 55,6% вважає себе конкурентоздатним майбутнім педагогом, що, безумовно, є заслугою освітнього простору ЗВО, котрий сприяє усіма можливими способами та засобами розвитку конкурентоздатності здобувачів. 23,8% думає, що їм ще потрібно працювати над собою. Це не є погано, адже бажання самовдосконалення і саморозвитку є визначальним моментом професійного становлення май-

бутнього фахівця. Однак 19% іще не впевнені у своїх можливостях. Саме це спонукає нас працювати далі, використовуючи, в тому числі, коучингові технології, котрі сприяють розвитку потенціалу, мотивують до самовдосконалення, розкривають здібності та нахили.

3. У професійному житті педагога поняття «конкуренція», на думку опитуваних, – це:

- вдосконалення себе порівняно з іншими, мотивація ставати кращими, бажання здобувати нові знання, позиція «бути зразком для наслідування»;

- впроваджувати нові методики та вдосконалювати свої педагогічні уміння та навички, здатність особистості педагога створювати і реалізувати інноваційні напрями діяльності та вести за собою інших;

- боротьба за владу (кращу посаду), можливість швидко віднаходити в роботі головне, мотивація та ін.;

- професійний ріст для того, аби більше знати і більше навчити, здатність запропонувати кращу якість освіти, здатність бути затребуваним;

- уміння подати матеріал доступніше і продуктивніше, аніж інші педагоги, вміння знаходити нові способи зацікавлення та заохочення учнів до навчання;

- бути індивідуальним та неповторним, ефективним, інноваційним, здатним адекватно «змагатися» з іншими, здатним вести за собою інших, стимул до саморозвитку.

Проте є такі, що не замислювались про це питання.

4. Найбільш характерними якостями для конкурентоздатного педагога, на думку респондентів, є: креативність (93,7%), комунікативність (82,5%), активність (76,2%), професійність (73%), стресостійкість і організованість (по 66,7%), енергійність (55,6%), відкритість досвіду (54%), гнучкість (46%), емпатійність (34,9%), постійне самовдосконалення і навчання (1,6%).

5. Серед чинників, котрі впливають на розвиток конкурентоздатності особистості майбутнього педагога, було зазначено такі: внутрішні чинники – прагнення до особистісного та професійного розвитку (88,9%), високий рівень внутрішньої мотивації (85,7%), адекватна самооцінка (61,9%); зовнішні – зовнішня мотивація (47,6%), досвід/поради наставників (фасилітаторів) (33%), міжособистісні стосунки (25,4%).

6. У плані професійного розвитку і становлення особистості педагога ефективними можуть бути такі заходи, на думку респондентів: соціально-психологічні тренінги (77,8%), консультації наставників (61,9%), зустрічі з успішними стейкхолдерами (60,3%), тематичні вебінари (57,1%), кейси з практичного досвіду (44,4%).

Отже, беручи до уваги актуальні тенденції в освіті, зростаючі вимоги до особистості педагога та концептуальні документи МОН України («Концепція НУШ», «Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року», «Концепція розвитку педагогічної освіти», «Стратегія розвитку вищої освіти на 2021–2031 роки»), констатуємо, що підготовка сучасного конкурентоздатного педагога – це активна суб'єкт-суб'єктна взаємодія учасників освітнього процесу, з використанням коуч-технологій, з огляду на запити самих здобувачів.

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, у процесі опрацювання й аналізу психолого-педагогічної літератури з цього дослідження виявлено актуальність використання коучингових технологій в освіті, які сприяють розвитку конкурентоздатності майбутніх педагогів. Резюмуючи результати проведеного опитування як серед слухачів курсів підвищення кваліфікації – педагогів, так і здобувачів – майбутніх педагогів, можемо зробити висновок. Наявні наукові підходи про «коучинг» та «коучингові технології» окреслюють важливість їх застосування у сфері освіти та професійному розвитку особистості. Виявлення сутнісних психологічних особливостей особистості конкурентоздатного майбутнього педагога є запорукою практичного застосування коучинг-підходу в роботі з майбутніми педагогами. Опитування показало, що конкурентоздатність педагога виступає однією з ключових рис сучасного фахівця у сфері освіти. А сприяти розвитку конкурентоздатності фахівця можна з використанням коучингових технологій, які є ефективною психологічною практикою в освітньому процесі, яку доцільно включати в систему освіти.

У перспективі подальше дослідження у вибраному напрямі дасть змогу поглибити уявлення щодо використання коучингових технологій у становленні педагогів. Важливим видається детальне дослідження впливу використання коучингових технологій на професійне становлення молодих педагогів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аташуківа Г.Р. Конкурентоспособность педагога как современное требование профессионализма учителя. URL: <http://lib3.podelise.ru/docs/5470/index-166212.html>
2. Використання коучингу в системі вищої освіти України / О.О. Нежинська, В.М. Тименко. Вісник післядипломної освіти. НАПН України, Ун-т менедж. освіти; редкол. : О.Л. Ануфрієва [та ін.] ; голов. ред. В.В. Олійник. 2015. Вип. 15(28). С. 236–245

3. Відлацька О.С. Педагогічний коучинг як технологія професійного розвитку керівника гуртка в системі позашкільної освіти : методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Науково-методичний відділ ЦДЮТ, 2018. 54 с.

4. Голяд І.С. Філософія педагогічного коучингу / І.С. Голяд, Т.Ю. Чернова. *Молодь і ринок : щомісячний науково-педагогічний журнал*. 2016. № 3 (134) березень. С. 106–112.

5. Калашнікова С.А. Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства : монографія. Київ : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 380 с.

6. Костева Т.Б. Практикум коуч-діяльності. Методичні вказівки / Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. 40 с. (Методична серія; Вип. 276).

7. Москальов М.В. Успішне входження педагогічних працівників в освітню організацію як чинник їхнього суб'єктивного благополуччя : спецкурс для слухачів очно-дистанційної форми навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. Київ, 2019. 46 с.

8. Москальов М.В. Психологічний супровід входження молодих педагогів в освітню організацію. ScienceRise, 2015.

9. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / за заг. ред. М. Грищенко, упоряд. Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, В. Ковтунець та ін. Київ, 2016. 40 с.

10. Основи коучингу : навчальний посібник / О.О. Нежинська, В.М. Тименко. Київ; Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2017. 220 с.

11. Педагогічний коучинг: навч.-метод. посіб. / Т.Ю. Чернова, І.С. Голяд, О.А. Тіщук / [за заг. редакцією Д.Е. Кільдерова]. Київ, 2016. 166 с.

12. Радчук Г.К. Актіопсихологія вищої школи. Монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2017. 380 с.

13. Розвиток конкурентоспроможності сучасного вчителя у межах внутрішньошкільної методичної роботи О. Митник. *Рідна школа*. 2013, № 1-2.

14. Романова С.М. Коучинг як нова технологія в професійній освіті. *Вісник Нац. авіац. ун-ту. Серія: Педагогіка. Психологія*. 2010. Вип. 3.

15. Сидоренко В.В. Організаційні та науково-методичні засади реалізації технології педагогічного коучингу в системі післядипломної освіти. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Дод. 4 до Вип. 31, Т. II (10). Тем. вип. «Міжнародні Челпанівські психологопедагогічні читання» (з нагоди 100-річчя урочистого відкриття Г.І. Челпановим І-го Психологічного інституту). 2014. С. 300–306.

16. Чернова Т.Ю. Концепт педагогічного коучингу: суб'єкт-суб'єктна взаємодія учасників освітнього процесу / Т.Ю. Чернова, І.С. Голяд. *Наукові записки НПУ імені М. П. Драгоманова : збірник наукових праць*. 2016. Випуск 130.